

เรียนรู้ที่จะอยู่กับน้ำประดุมิตรได้อย่างมีความสุข

Learning to Live Happily with Water as Friends

จินดา หวังวรวงค์

Jinda Wangwarawong

นิสิตปริญญาเอก สาขาวิชาพระพุทธศาสนา
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

บทคัดย่อ

เหตุการณ์มหาอุทกภัยในปี พ.ศ.๒๕๕๔ เป็นบทเรียนครั้งสำคัญในประวัติศาสตร์ของประเทศไทย นอกจากการค้นหาสาเหตุของอุทกภัยครั้งนี้เพื่อเรียนรู้และวางแผนป้องกันแล้ว อีกสิ่งหนึ่งที่สำคัญคือ การเรียนรู้ที่จะอยู่กับปัญหามหาอุทกภัย รวมถึงภัยพิบัติอื่นๆ ซึ่งอาจเกิดขึ้นอีกในอนาคต ได้อย่างประดุมิตรและมีความสุข

ชุมชนท้องถิ่นมีการวางแผนป้องกันและบริหารจัดการกับภัยพิบัติตามหลักวิชาการอย่างเข้มแข็ง โดยมีจิตสำนึกว่า คนและธรรมชาติเป็นหนึ่งเดียวกัน ใช้ภูมิปัญญาสร้างสรรค์นวัตกรรมใหม่ๆ อยู่เสมอ และความร่วมมือช่วยเหลือกันภายในชุมชน คือ การเยียวยาและการฟื้นคืนศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

การสร้างภูมิต้านทานของชีวิต ด้วยการเข้าใจสัจธรรมแห่งชีวิต จึงเป็นการพึ่งตนเองที่ยั่งยืน เพื่อจะนำไปสู่การช่วยเหลือชุมชนให้อยู่กับน้ำประดุมิตรได้อย่างมีความสุข ถ้วนหน้าต่อไป

Abstract

The big flood in 2554 B.E. becomes Thailand's historic great lesson. Besides the solving and preventing process, it is essential to learn to live happily along with the problems in case of probable future floods or other disasters.

The local community's academically strong plans for the prevention and management of disasters should be based on the awareness that human beings and nature are the whole one. The ceaseless wisdom always creates innovations. The interactive assistance within the community itself is a remedy. The human dignity then resumes.

Self-immunization by understanding the truth of life is sustainable self-help. This leads to sharing help to the local community. Then all can live happily together along with water in companionship.

๑. บทนำ

มหาอุทกภัยที่เกิดขึ้นในปี พ.ศ.๒๕๕๔ นั้น คงจะกล่าวได้ว่าเป็นอุทกภัยที่รุนแรงมาก ได้รับผลกระทบกันถ้วนทั่วทุกภาคของประเทศไทย เป็นเวลานานหลายเดือน เมื่อเหตุการณ์ผ่านไปได้ทั้ง ร่องรอยความเสียหายของบ้านเรือน โรงงาน ถนนหนทาง และปริมาณขยะต่างๆ จำนวนมากไว้ให้จัดการ รวมถึงอารมณ์ความนึกคิดที่หลากหลายในสังคม มีทั้งสุขและทุกข์ ได้เกิดการเรียนรู้มากมาย ขานเป็นคล้ายเป็นตำนานเรื่องเล่าขานไม่รู้จบ

เหตุการณ์นี้เป็นบทเรียนครั้งสำคัญในประวัติศาสตร์ของประเทศไทย และอาจเป็นประวัติศาสตร์ของโลกด้วย เพราะประเทศไทยมีใช้ประเทศที่จัดอยู่ในกลุ่มประเทศที่มีความเสี่ยงภัยพิบัติดังเช่นประเทศไต้หวัน ประเทศญี่ปุ่น เป็นต้น แต่ต้องเผชิญกับอุทกภัยที่ยืดเยื้อหลายเดือน ซึ่งส่งผลกระทบเป็นวงกว้างถึงประเทศต่างๆ ด้วย ทั้งทางเศรษฐกิจและในเรื่องห่วงโซ่อาหาร โดยไม่มีผู้ใดคาดการณ์มาก่อนว่า ประเทศไทยจะประสบกับอุทกภัยครั้งรุนแรงในยุคปัจจุบันนี้ หากจะคาดการณ์ไว้บ้าง ก็เป็นการคาดการณ์ในอนาคตอีกหลายปีข้างหน้า มิใช่จะเกิดขึ้นในเวลาปัจจุบันนี้

เมื่อเกิดเหตุการณ์ภัยพิบัติที่รุนแรงขนาดนี้แล้ว สิ่งที่ทุกภาคส่วนกำลังทำหน้าที่ต่อไปคือ การค้นหาสาเหตุของการเกิดปัญหาให้ชัดเจน เพื่อการป้องกันและการแก้ไขมิให้เกิดเหตุการณ์ที่รุนแรงซ้ำซ้อนขึ้นนี้อีก ปัญหาอุทกภัยครั้งนี้ประเมินสาเหตุได้หลายประการ เช่น จากปริมาณน้ำฝนที่มากเป็นพิเศษ จากสภาพผังเมืองที่ไม่เหมาะสม การสร้างเมืองในที่ราบลุ่มซึ่งเคยเป็นแหล่งน้ำมาก่อน ตลอดจนการบริหารจัดการน้ำที่ขาดประสิทธิภาพของภาครัฐ เป็นต้น นอกจากการค้นหาสาเหตุเพื่อการแก้ไข

ป้องกันแล้ว สิ่งที่สำคัญยิ่งคือ การเรียนรู้ที่จะอยู่กับอุทกภัย ซึ่งสามารถเกิดขึ้นได้อีกในอนาคต แม้จะป้องกันอย่างดีแล้วเพียงใด รวมถึงภัยพิบัติต่างๆ ที่ควบคุมไม่ได้ เช่น แผ่นดินไหว สึนามิ เป็นต้น

ดังปรากฏในบทความเรื่อง **“EM ใจ : อยู่กับน้ำให้เป็นไม่เห็นทุกข์”** โดย รศ.ดร.พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส ในบางตอนว่า

“...ให้มองว่า บางครั้งสถานการณ์น้ำอยู่เหนือการควบคุมของมนุษย์ (อนัตตา) ธรรมชาติของน้ำมักจะไหลจากที่สูงสู่ที่ต่ำกว่า แต่เราจำเป็นที่จะต้อง **พัฒนาจิตใจของเราให้ไหลจากที่ต่ำกว่าไปสู่ที่สูงให้ได้ โดยการไม่กลัวสายน้ำ และเรียนรู้ที่จะอยู่กับน้ำประดุจมิตรได้อย่างมีความสุข^๑**”

บทความนี้ขอแนะนำเสนอมุมมองความคิดว่า เราจะอยู่กับน้ำหรือภัยพิบัติอื่นๆ อย่างไรให้มีความสุขหรือมีความสุขน้อยลง เปรียบดังการอยู่กับญาติมิตรที่สนิทสนมกัน ไม่รู้สึกแปลกแยกหรือมองว่าเป็นส่วนเกินของชีวิต จึงนำมาซึ่งข้อบทความและคำจำกัดความของสาระที่จะนำเสนอต่อไป

๒. ผลกระทบจากมหาอุทกภัย ปี พ.ศ. ๒๕๕๔

ก่อนที่จะเรียนรู้ที่จะอยู่กับน้ำประดุจมิตรได้อย่างมีความสุขนั้น ควรมีการเรียนรู้ผลกระทบจากมหาอุทกภัยปี พ.ศ. ๒๕๕๔ จะทำให้เราตระหนักชัดถึงอำนาจของธรรมชาติที่มนุษย์มีอาจวางกันไว้ และเกิดการเรียนรู้ที่จะอยู่กับความสูญเสียได้อย่างเหมาะสม

๒.๑ ด้านชีวิตและทรัพย์สิน

ประชาชนได้รับความเดือดร้อน ๑,๖๖๐,๖๕๘ คน ครัวเรือน เป็นจำนวนประชากร ๔,๔๕๓,๖๑๘ คน มีผู้เสียชีวิต ๖๗๕ ราย สูญหาย ๓ คน ทั้งนี้ไม่รวมอุทกภัยในภาคอีสานและภาคใต้ (ข้อมูล: กระทรวงมหาดไทย ณ วันที่ ๗ ธันวาคม ๒๕๕๔)^๒

^๑พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส, ผศ. ดร. **EM ใจ: อยู่กับน้ำให้เป็นไม่เห็นทุกข์**. ออนไลน์. แหล่งที่มา : <http://www.mcu.ac.th/site/> [๗ ก.พ. ๒๕๕๕]. ผู้เขียนขอนำข้อความประโยคที่ว่า “เรียนรู้ที่จะอยู่กับน้ำประดุจมิตรได้อย่างมีความสุข” มาเป็นข้อบทความและเป็นคำจำกัดความของสาระเนื้อหา.

^๒วารสารสารคดี. **มหาอุทกภัยครั้งประวัติศาสตร์**. (ออนไลน์). แหล่งที่มา : <http://www.sarakadee.com/2012/02/03/7-question-about-flood-2011/> [๗ ก.พ. ๒๕๕๕].

๒.๒ ด้านห่วงโซ่เศรษฐกิจ

นิคมอุตสาหกรรม ๗ แห่งในจังหวัดอยุธยาและจังหวัดปทุมธานี ซึ่งมีมูลค่าการลงทุนรวมทั้งสิ้น ๖๕๕,๗๕๔ ล้านบาท มีโรงงานอุตสาหกรรมจำนวน ๔๕๐ แห่ง จากจำนวน ๘๙๙ แห่งในนิคมฯ ที่ต้องปิดโรงงานอย่างไม่มีกำหนด ทำให้เกิดการขาดแคลนชิ้นส่วนและสินค้าอิเล็กทรอนิกส์ไปทั่วโลก และกำลังการผลิตรถยนต์โดยรวมของโลกลดลงถึงร้อยละ ๓๐

คาดว่าเมื่อรวมโรงงานอุตสาหกรรมทั้งในและนอกนิคมฯ มีโรงงานอุตสาหกรรมไม่ต่ำกว่า ๒๐,๐๐๐ แห่ง ใน ๒๙ จังหวัด และธุรกิจ SMEs ไม่ต่ำกว่า ๒๒๐,๐๐๐ แห่งที่ได้รับผลกระทบ

ส่วนแรงงานทั้งในและนอกนิคมอุตสาหกรรมได้รับผลกระทบกว่า ๔๘๖,๐๐๐ คนใน ๓๒ จังหวัด และยังประเมินว่าอาจมีภาวะว่างงานแฝง (ลูกจ้างนอกระบบ) อีกถึง ๖-๗ แสนคน ซึ่งจะก่อให้เกิดปัญหาทางสังคมอื่นๆ ตามมา

ศูนย์พยากรณ์เศรษฐกิจและธุรกิจ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย ได้มองภาพรวมความเสียหายของประเทศไทย พบว่ามูลค่าทั้งหมดอาจสูงถึง ๓๔๐,๐๐๐ ล้านบาท ส่งผลให้เศรษฐกิจไทยชะลอตัวถึงต้นปี พ.ศ. ๒๕๕๕ และธนาคารแห่งประเทศไทยประเมินว่า GDP ปีนี้จะหายไป ๑.๑ เปอร์เซ็นต์หรือมากกว่า^๓

๒.๓ ด้านความมั่นคงทางอาหาร

อุทกภัยที่เกิดขึ้นในปีพ.ศ. ๒๕๕๔ ได้ส่งผลกระทบในด้านเกษตรกรรมแหล่งเพาะปลูกเป็นจำนวนมาก ดังที่มีรายงานข่าวข้อมูลจากแหล่งต่างๆ เช่น

หนังสือพิมพ์กรุงเทพธุรกิจ ฉบับวันที่ ๒๙ พ.ย. ๒๕๕๔ : พื้นที่กว่า ๓๐ จังหวัดซึ่งส่วนใหญ่เป็นพื้นที่เพาะปลูกต้องจมอยู่ใต้น้ำ ผลผลิตข้าวสูญเสียไปถึง ๑ ใน ๓ ของพื้นที่เพาะปลูกข้าว ส่งผลให้ราคาข้าวปรับตัวสูงขึ้นจากปีที่แล้ว ๒๕-๓๐%

สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร (สศก.) : ประเมินผลกระทบภาคเกษตรกรรมจากน้ำท่วมตั้งแต่ปลายเดือนมิถุนายนถึง ๑๗ พ.ย. ๒๕๕๔ ว่าพื้นที่การเกษตรใน ๖๘ จังหวัดทั้งภาคเหนือ ภาคกลาง และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้รับผลกระทบ ๑๑.๔๘ ล้านไร่ มูลค่าความเสียหาย ๗๖,๖๗๓ ล้านบาท

^๓ สุเจน กรรพฤทธิ์. น้ำท่วมนิคมอุตสาหกรรม ส่งผลอย่างไรต่อ “ห่วงโซ่เศรษฐกิจ”. (ออนไลน์). แหล่งที่มา : <http://www.sarakadee.com/2012/02/03/7-question-about-flood-2011/> [๗ ก.พ. ๒๕๕๕].

หนังสือพิมพ์คมชัดลึก ฉบับวันที่ ๑๘ ธ.ค. ๒๕๕๔ : ในการประชุมสุดยอดอาเซียนครั้งที่ ๑๙ ที่บาหลี สาธารณรัฐอินโดนีเซีย เมื่อวันที่ ๑๗ พ.ย. บรรดาผู้นำอาเซียนต่างเห็นพ้องกันว่าอุทกภัยครั้งใหญ่นี้ส่งผลกระทบต่อภาคการเกษตร ความมั่นคงทางอาหาร และห่วงโซ่อุปทานของภาคอุตสาหกรรม ทั้งในระดับภูมิภาคและในระดับโลก จนนำไปสู่ความตกลงว่าด้วยการจัดตั้งองค์กรสำรองข้าวฉุกเฉินของ ASEAN+3 ในแถลงการณ์ว่าด้วยความร่วมมือด้านการป้องกันอุทกภัย การลดผลกระทบ การบรรเทา การฟื้นฟู และการบูรณะ

หนังสือพิมพ์ไทยโพสต์ ฉบับวันที่ ๒๐ ต.ค. ๒๕๕๔ : อุทกภัยที่รุนแรงยาวนาน และยืดเยื้อในหลายจังหวัด ทำให้เกษตรกรรายย่อยกว่า ๒ ล้านคนได้รับความเดือดร้อน นายวิฑูรย์ เลี่ยนจำรูญ ผู้อำนวยการมูลนิธิชีววิถี (BioThai) กล่าวว่า “ที่น่าเป็นห่วงที่สุดคือกลุ่มเกษตรกรรายย่อยในภาคกลางซึ่งส่วนใหญ่มีภาระหนี้สินและได้รับความเดือดร้อนอย่างหนัก อาจส่งผลต่อการเปลี่ยนมือที่ดินไปสู่การครอบครองของกลุ่มนายทุนที่เตรียมกว้านซื้อหรือเช่าที่ดินเกษตรกรรมได้”

มหาอุทกภัยครั้งนี้ทำให้เห็นปรากฏการณ์ที่ประชาชนต่างพากันกักตุนอาหารต่างๆ เพราะไม่มั่นใจในความมั่นคงทางอาหารของประเทศ เช่น ปัญหาขาดแคลนอาหารและน้ำดื่มทั้งในเขตกรุงเทพฯ และปริมณฑล เป็นต้น แล้วลูกลามไปจังหวัดอื่นๆ ที่ไม่มีน้ำท่วม เช่น ชลบุรี นครราชสีมา ประกอบกับการคมนาคมที่ไม่สะดวกในการขนส่งกระจายสินค้า ไปโอไทยจึงเสนอให้มีการจัดตั้งระบบการสำรองอาหารอย่างเป็นทางการ โดยแบ่งออกเป็น ๓ ระดับ คือ คราวเรือน ชุมชน และประเทศ เพื่อสำรองไว้ใช้ยามฉุกเฉินเมื่อเกิดภัยพิบัติ

หนังสือพิมพ์โพสต์ทูเดย์ ฉบับวันที่ ๑๖ พ.ย. ๒๕๕๔ : ผู้อำนวยการสถาบันอาหาร เสนอแนวคิดจัดตั้งศูนย์กลางข้อมูลด้านอาหารระดับประเทศ เพื่อให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องในห่วงโซ่อุปทานอาหาร ทั้งหน่วยงานรัฐ สมาคมผู้ผลิต สถานประกอบการ เกษตรกร ผู้ค้าปลีก ผู้กระจายสินค้า และนักวิชาการ ได้เตรียมแผนรับมือสถานการณ์ฉุกเฉินเพื่อลดความตื่นตระหนกอันนำไปสู่การกักตุนสินค้าซ้ำเติมวิกฤตเข้าไปอีก^๔

๒.๔ ด้านระบบนิเวศชายฝั่งอ่าวไทย

พื้นที่ริมฝั่งทะเลอ่าวไทยตอนในซึ่งรู้จักกันในนามอ่าวไทย “รูปตัว-ก” ประกอบด้วยชายฝั่งตั้งแต่จังหวัดชลบุรี จะเขิงเทรา สมุทรปราการ กรุงเทพมหานคร สมุทรสาคร สมุทรสงคราม เพชรบุรี ลึนสุดที่ตอนเหนือของประจวบคีรีขันธ์ คิดเป็นพื้นที่รวมกันราว ๑๐,๐๐๐ ตารางกิโลเมตร ไกล่เคียง

^๔ วิวา อังกูรทัศนียรัตน์. น้ำท่วม “อู้อ่าวอู่น้ำ” ส่งผลอย่างไรต่อ “ความมั่นคงทางอาหาร”. (ออนไลน์). แหล่งที่มา : <http://www.sarakadee.com/2012/02/03/7-question-about-flood-2011/> [๗ ก.พ. ๒๕๕๕].

กับพื้นที่กรุงเทพฯ และปริมณฑลรวมกัน และมีลักษณะเกือบเป็นอ่าวปิด เคยมีการศึกษาว่าหากทิ้งถุงพลาสติกลงไปในทะเลลึกในอ่าวไทยรูปตัว-ก เป็นเวลานานถึง ๔๙ วัน จึงหลุดออกสู่ทะเลเปิดด้านนอก แม้สิ่งมีชีวิตนานาชนิดและระบบนิเวศชายฝั่งจะปรับตัวเพื่อรับสภาพมวลน้ำจืดไหลลงทะเลมากกว่าปรกติมานานนับร้อยนับพันปี เพราะน้ำป่าลักษณะนี้คงไม่ได้เกิดขึ้นเป็นครั้งแรก ทว่าสิ่งที่มวลสรรพชีวิตต้องพานพบในครั้งนี้อย่างเทียบอดีตแล้วแตกต่าง ด้วยมวลน้ำจืดไหลลงมามากที่สุดในรอบ ๕๐ ปี อีกทั้งยังพัดพาสีปนเปื้อนจากเมืองลงมาด้วย ไม่ว่าจะเป็ชยะ สารเคมีจากโรงงาน ตลอดจนน้ำเน่าเสีย

สัตว์ทะเลที่ได้รับผลกระทบแบ่งออกเป็น ๒ กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มแรกเป็นสัตว์ที่ไม่อาจหลบหนีไปอยู่ถิ่นอื่นได้ เช่น ลูกสัตว์น้ำ ปูเสฉวน ฯลฯ ซึ่งต้องอาศัยอยู่ริมฝั่ง ไม่ต่างจากสัตว์น้ำที่เลี้ยงไว้ในกระชัง รวมถึงหอยหลอด ในบริเวณดอนหอยหลอดซึ่งเป็นพื้นที่เปราะบาง ไม่มีป่าชายเลน หากรับน้ำจืดปริมาณมากอาจทำให้หอยหลอดแม่พันธุ์ตาย ต้องรอวัฏจักรอีกนานกว่าหอยหลอดจะกลับมาอุดมสมบูรณ์ดังเดิม

กลุ่มที่สอง คือสัตว์ทะเลที่หลบไปถิ่นอื่นได้ เช่น ผูงปลาทุ กุ้งกุลาดำ กุ้งแชบ๊วย ฯลฯ พวกมันจะอพยพหนีน้ำจืดและน้ำเสียลงทางใต้ ชาวเพชรบุรีและประจวบคีรีขันธ์ จึงจับสัตว์น้ำได้มากขึ้น ส่วนทางกับประมงพื้นบ้านจังหวัดสมุทรสงคราม สมุทรสาคร ที่ต้องพบกับความยากลำบาก สัตว์น้ำกลุ่มนี้จะได้รับผลกระทบ แต่ไม่ถึงกับสูญพันธุ์ หลังจากธรรมชาติใช้เวลาเยียวยาตัวเองแล้ว สัตว์น้ำเหล่านั้นจะกลับคืนสู่ถิ่นเดิม

กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง รายงานภาพรวมของระบบนิเวศในอ่าวไทยรูปตัว-ก ว่าเมื่อถึงช่วงปลายปี ลมตะวันออกเฉียงเหนือจะเริ่มมีกำลังแรงขึ้น พัดพาให้กระแสน้ำในอ่าวไทยตอนในไหลทวนเข็มนาฬิกา มวลน้ำจืดที่ไหลลงทะเลจะเคลื่อนไปทางจังหวัดสมุทรสาคร สมุทรสงคราม เพชรบุรี เป็นพื้นที่ซึ่งมวลน้ำจืดจะส่งผลกระทบต่อสัตว์น้ำในธรรมชาติและสัตว์น้ำที่เลี้ยงไว้เป็นลำดับต่อไป ส่วนพื้นที่ชายฝั่งชลบุรีน่าจะปลอดภัยเพราะมีน้ำทะเลจากอ่าวไทยตอนนอกไหลเข้ามา^๕

๒.๕ ด้านสภาพจิตใจของคนที่ได้รับผลกระทบทางตรงและทางอ้อม

อุทกภัยครั้งนี้ได้มีผู้แต่งเรื่องอย่างอ่อนคลายอารมณ์ ในลักษณะเป็นจดหมาย “พี่กรุงถึงน้องน้ำ” เป็นการมองปัญหาแบบมีอารมณ์ขัน ลดความน่ากลัวของเรื่องราวได้ดี เรียกสายน้ำว่า “น้อง” สำหรับผู้เขียนแล้ว น้ำท่วมครั้งนี้ทำให้ผู้เขียนเรียกสายน้ำว่า “พระแม่คงคา” อย่างเต็มใจและเข้าใจ

^๕ จูติพันธ์ พนมมงคล. มวลน้ำมหาศาลจะส่งผลกระทบต่ออ่าวไทยอย่างไร. (ออนไลน์). แหล่งที่มา : <http://www.sarakadee.com/2012/02/03/7-question-about-flood-2011/> [๗ ก.พ. ๒๕๕๕].

ความหมายมากขึ้นว่า คนไทยสมัยก่อนช่างเข้าใจธรรมชาติ และเรียกแม่น้ำอย่างยกย่องเปรียบเหมือนสิ่งที่มีอำนาจเร้นลับว่า **“พระแม่คงคา”**

ผู้เขียนเกิดความรู้สึกเช่นนั้นขณะที่ชมข่าวโทรทัศน์ ได้เห็นภาพสายน้ำไหลด้วยความแรง ผ่านถนนหนทาง และทำลายคันกันน้ำที่แข็งแรงไปได้ สายน้ำไหลไปไม่มีหยุด ถ้าพบสิ่งกีดขวางที่แข็งแรงมาก ก็จะไปไหลเลี้ยวชอกซอนไปทางอื่นได้ **เปรียบเหมือนสายน้ำนั้นมีชีวิต ทรงอำนาจที่แท้จริง กำลังแสดงออกถึงพลังอำนาจให้มนุษย์ได้ตระหนักว่า ที่ผ่านมามนุษย์ช่างหลงตัว คิดว่าตัวเองสามารถเปลี่ยนแปลงทุกสิ่งบนโลกใบนี้ได้ สร้างบ้านเรือน ถนน โรงงาน โดยไม่คำนึงถึงเส้นทางไหลของแม่น้ำ กระแสน้ำที่ไหลหลากในหน้าน้ำหลากที่มีมาทุกปีนับตั้งแต่อดีต มีการถมลำคลองหนอง บึงที่เคยเป็นแหล่งรับน้ำ โดยไม่ได้สร้างทางระบายน้ำทดแทน สุดท้าย สายน้ำที่เขี้ยวกรากก็มาขอคืนพื้นที่เดิมที่เคยอยู่มาก่อน แบบที่ยากที่ผู้ใดจะกันขวางได้ บทเรียนที่ได้รับ คงทำให้ทุกคนได้เรียนรู้ที่จะอยู่ร่วมกับสรรพสิ่งบนโลกใบนี้อย่างเข้าใจและเอาใจเขามาใส่ใจเรามากขึ้น แม้ว่าสิ่งนั้นไม่มีชีวิตก็ตาม และตระหนักชัดเจนว่า มนุษย์เป็นเพียงสิ่งเล็กๆ หน่วยหนึ่งของโลกใบนี้ที่จะต้องแบ่งปันพื้นที่กับสิ่งอื่นๆ ให้สมดุลเหมาะสม**

จากเหตุการณ์มหาอุทกภัยที่เกิดขึ้นในปีพ.ศ.๒๕๕๔ ทำให้สังเกตเห็นอารมณ์ของผู้คนทั่วไปได้ ๓ ลักษณะ คือ

๑) อารมณ์ขัน

ผู้คนจำนวนมากที่ **“ยิ้มได้เมื่อกภัยมา”** สามารถปรับตัวเองให้อยู่กับน้ำเป็นเวลาร่วมเดือน โดยหาวัสดุใกล้ตัวมาต่อเป็นเรือชูชีพได้โดยไม่ต้องหาซื้อเรือราคาแพง ผู้คนที่ยอมรับสภาพความเดือดร้อนอย่างสงบ หัวเราะและร้องเพลงได้ ปรับตัวไปและรู้ว่าเดี๋ยวปัญหาก็ผ่านไป ทั้งผู้ที่อาศัยอยู่ศูนย์อพยพและอยู่ชั้นบนของตัวบ้านโดยมีน้ำล้อมรอบ ผู้ที่ปรับตัวได้ดีหลายท่านคงเป็นผู้ที่เคยมีประสบการณ์ที่เรียกว่า **“ผ่านร้อนผ่านหนาว”** ของชีวิตมามาก ชีวิตคนไทยสมัยก่อนไม่ได้สะดวกสบายเหมือนยุคปัจจุบัน ทั้งการเดินทาง การสื่อสาร การขาดแคลนอาหารในบางท้องถิ่น ล้วนเป็นเรื่องที่หลายคนคุ้นเคยแล้ว และคนต่างจังหวัดเคยประสบกับอุทกภัยเสมอ ทำให้ **ปรับตัวเองได้เสมอเมื่อกภัยมา** ส่วนคนที่อยู่ในกรุงเทพฯ ตั้งแต่เกิดแล้วส่วนใหญ่ไม่เคยประสบกับภัยธรรมชาติ อาจจะไม่ปรับตัวได้ยาก

๒) อารมณ์โกรธ

มีทั้งโกรธน้ำที่มามากและอยู่นาน ฝ่ายที่ไม่ชอบรัฐบาลก็โกรธรัฐบาล โกรธนายกรัฐมนตรี ทำอะไรก็ไม่ถูกใจไปหมด ฝ่ายที่ชอบรัฐบาลก็โกรธผู้ที่โจมตีรัฐบาล ยังมีการโกรธย่อยๆ อื่นๆอีกมากมาย ในวิกฤติน้ำท่วมนี้ เช่น โกรธตัวเองที่มาซื้อบ้านราคาหลายล้าน ยังไม่ได้เข้าอยู่ก็มาถูกน้ำท่วมมาก่อน โกรธที่หาบริเวณจอดรถไม่ได้แล้วถูกน้ำท่วมทั้งคัน โกรธที่ซอกรักของหวงจมน้ำหายหมด โกรธที่รัฐบาลทำคันกันน้ำเพื่อป้องกันพื้นที่เศรษฐกิจแล้วพื้นที่บ้านของตัวเองต้องมึ่น้ำท่วมมาก โกรธที่น้ำ

ทำให้สิ้นเนื้อประดาตัว เป็นต้น ดังคำกล่าวที่ว่า “อารมณ์โกรธเหมือนไฟที่เผาเผาใจ”

๓) อารมณ์กลัว

ช่วงเวลาที่น้ำกำลังจะเข้ากรุงเทพฯ และไม่ชัดเจนว่าจะท่วมที่ใดบ้างนั้น มีผู้คนที่เตรียมพร้อมที่จะอยู่ในสภาพติดเกาะที่บ้าน เพราะตั้งใจจะไม่อพยพไปไหน ขอยุบนชั้นสองของบ้าน เมื่อเข้าไปในซูเปอร์มาร์เก็ตเพื่อหาซื้อของจำเป็นนั้น แต่หลายคนรู้สึกใจหายกับชั้นวางสินค้าที่ว่างเปล่า โดยเฉพาะอาหารจำเป็น เช่น ข้าวสาร น้ำดื่ม น้ำปลา ไข่สด บะหมี่สำเร็จรูป ขนมปัง อาหารกระป๋องชนิดต่างๆ ฯลฯ จึงทำให้หลายคนรู้สึกกังวล เพราะข้าวสารที่บ้านก็กำลังจะหมด นึกภาพว่า ถ้าน้ำท่วมเร็วๆ นี้ คงอดแน่ เกิดการรู้แจ้งขึ้นมาทันทีว่า ในภาวะที่วิกฤตนั้น สิ่งที่สำคัญ คือต้องมีอาหารและน้ำ การจมน้ำไม่ใช่ปัญหาแล้ว ขอเพียงมีอาหารเท่านั้น เรื่องอื่นกลายเป็นเรื่องเล็ก

หากจินตนาการไกลไปถึงปีพ.ศ. ๒๕๕๕ ที่คาดกันว่า น้ำจะท่วมหนักมาก และคาดไปถึงเวลาที่ภัยพิบัติที่รุนแรงหรือเกิดสงคราม ต้องเกิดภาวะข้าวยากหมากแพง มีเงินก็ซื้อสิ่งใดไม่ได้ นึกภาพมีการปล้นอาหารเกิดขึ้น และการแย่งชิงอาหารกัน เป็นความกลัวที่เกิดขึ้น แต่มีกำลังใจเพิ่มขึ้นเมื่อมาได้ยินสิ่งที่ต้องการในร้านชำภายในซอย ทั้งอาหารสดและแห้ง ต้องขอบคุณที่ร้านชำเล็กๆ เหล่านี้พยายามจัดหาสินค้ามาทุกวันแม้ต้องเดินทางไปในพื้นที่ต่างๆ ที่ยังไม่ถูกน้ำท่วม โดยไม่ได้คิดราคาแบบค้ากำไรเกินควร

ความกลัวของผู้คนต่างๆ ยังมีอีกมากมายที่เกิดขึ้นในภาวะอุทกภัย เช่น

- กลัวจะเกิดอันตรายแก่คนในครอบครัว ลำพังตัวเองลำบากไม่เป็นไร แต่ความห่วงคนที่ตัวเองรักมีมาก ซึ่งทำให้พะว้าพะวัง เป็นกังวลต่างๆ นานา
- ผู้คนที่อยู่ในฐานะที่เรียกว่า “หาเช้ากินค่ำ” ก็กลัวการไม่มีรายได้ กลัวหนี้สินที่กู้ยืมมาเพิ่มทวีคูณ กลัวเครื่องมือหากินเสียหายไปกับน้ำ กลัวทรัพย์สินที่มีอยู่หมดไปแล้วไม่สามารถซื้อมาได้อีก เพราะเรียกว่า สิ้นเนื้อประดาตัว
- ผู้คนที่มีเงินสำรองมากพอ ความกังวลเรื่องทรัพย์สินก็น้อย เพราะซื้อใหม่ได้ ซ่อมแซมบ้านได้ แต่กลัวความลำบาก ไม่มีไฟฟ้าใช้ กลัวอด เพราะไม่เคยลำบากหรือไม่เคยอดมือกินมือ
- นักธุรกิจก็กลัวโอกาสธุรกิจจมน้ำไปกับน้ำ กลัวความร่ำรวยที่มีอยู่ลดน้อยลง เวลาคนเรากลัว แล้วไม่ผ่อนคลายเป็นสร้างกำลังใจขึ้นมา

ความกลัวต่างๆ นั้นยิ่งเพิ่มขึ้นจนดูเหมือนว่า ปัญหาที่ทำให้เกิดความกลัวนั้นไม่มีวันหมดไป จะต้องอยู่กับมันไปตลอดชีวิต ยิ่งคิดก็ยิ่งกลัว กลายเป็น “โรคกลัว” กลัวความไม่แน่นอนของชีวิต กลัวความทุกข์ยาก เป็นต้น

๓. เรียนรู้ที่จะอยู่กับน้ำประจุมิตรได้อย่างมีความสุข

เมื่อประสบกับเหตุการณ์ที่ไม่พึงประสงค์จากผลกระทบต่างๆ ที่กล่าวมาข้างต้นนั้น บุคคลอาจมีความโกรธหรือความกลัว ซึ่งเกิดจากพื้นฐานของความหลง คือการยึดมั่นถือมั่นในตัวตน นี่ตัวเรานั้นของของเรา การรับมือกับอารมณ์ทั้งสองเป็นสิ่งสำคัญเบื้องต้นที่จะต้องจัดการแก้ไข

วิธีหนึ่งที่ทำได้โดยไม่ต้องพึ่งปัจจัยภายนอกใดๆ ยกเว้นการพึ่งตนเอง คือ การมองในด้านดีของเหตุการณ์ที่ประสบนั้น เมื่อมองเห็นความดีในสิ่งนั้น ก็จะไม่โกรธหรือกลัว ดังตัวอย่างใน **ปุณฺณโณวาทสูตร^๖** ในพระสุตตันตปิฎก มีอยู่ว่า

พระปุณฺณะจะเดินทางไปอยู่ในชนบทชื่อ สุนาปรินตะ

พระพุทธเจ้าได้ตรัสถามพระปุณฺณะว่า “ถ้าพระปุณฺณะถูกชาวสุนาปรินตะชนบทซึ่งเป็นคนร้ายและเป็นคนหยาบคายนัก ด่า บริภาษ จะคิดอย่างไร”

พระปุณฺณะตอบว่า “ถ้าชาวสุนาปรินตะชนบทด่า บริภาษ จะคิดว่า ชาวสุนาปรินตะชนบทเหล่านี้ดีจริงหนอ ที่ไม่ประหารเราด้วยฝ่ามือ”

พระพุทธเจ้าก็ถามต่อไป ซึ่งพระปุณฺณะก็ตอบไปตามลำดับว่า

“ถ้าถูกประหารด้วยฝ่ามือ จะคิดว่า ชาวสุนาปรินตะชนบทเหล่านี้ดีจริงหนอ ที่ไม่ประหารด้วยก้อนดิน

ถ้าถูกประหารด้วยก้อนดิน จะคิดว่า ชาวสุนาปรินตะชนบทเหล่านี้ดีจริงหนอ ที่ไม่ประหารด้วยท่อนไม้

ถ้าถูกประหารด้วยท่อนไม้ จะคิดว่า ชาวสุนาปรินตะชนบทเหล่านี้ดีจริงหนอ ที่ไม่ประหารด้วยคัสตรา

ถ้าชาวสุนาปรินตะชนบทประหารด้วยคัสตรา จะคิดว่า ชาวสุนาปรินตะชนบทเหล่านี้ดีจริงหนอ ที่ไม่ปลงชีวิตด้วยคัสตราที่คม

ถ้าชาวสุนาปรินตะชนบทจักปลงชีวิตด้วยคัสตราที่คม จะคิดว่า ชาวสุนาปรินตะชนบทเหล่านี้ดีจริงหนอ สวาททั้งหลายของพระผู้มีพระภาคพระองค์นั้นอืดอืด ระอา รังเกียจอยู่ด้วยร่างกายและชีวิต แสงหาคัสตราเครื่องปลงชีวิตก็มีอยู่ เราได้คัสตราเครื่องปลงชีวิตที่ไม่ได้แสงหาเลย”

^๖ ม.อ.(ไทย) ๑๔/๓๓๖/๔๔๙-๔๕๑.

พระพุทธเจ้าตรัสว่า “ดีละ ดีละ ปุณณะ เธอประกอบด้วยความข่มใจและความสงบใจนี้ จักสามารถอยู่ในสุหนาบรันตชนบทได้ ปุณณะ เธอรู้เวลาอันสมควรในบัดนี้เถิด”

พระสุตตรนี้บอกให้มองทุกสิ่งที่เกิดขึ้นในชีวิตที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ด้วยใจสงบและยอมรับ มองให้เห็นข้อดีที่มีอยู่ในทุกสิ่งย่อมมีข้อดีเสมอ ในมหาอุทกภัยก็เช่นกัน ย่อมมีสิ่งดีๆ เกิดขึ้นเสมอและย่อมมีหนทางที่เราเรียนรู้ที่จะอยู่กับน้ำประดุจมิตรได้อย่างมีความสุข โดยขอเสนอแนวความคิดการจัดการออกเป็น ๓ ระดับ ผ่านมุมมองของนักวิชาการและนักปฏิบัติที่มีความรู้และประสบการณ์ ๓ ท่าน ซึ่งหากนำหลักคิดไปปฏิบัติได้อย่างครบถ้วนแล้ว ย่อมจะทำให้ทุกคนสามารถอยู่กับน้ำประดุจมิตรได้อย่างมีความสุขสมบูรณ์ที่แท้จริง ดังนี้

๓.๑ การจัดการระดับนโยบายรัฐ

นายแพทย์ประเวศ วะสี ซึ่งเป็นหมอรักษาทั้งคนและสังคมสิ่งแวดล้อม ซึ่งคอยให้แง่คิดมุมมองชี้แนะการแก้ปัญหาและทางออกให้แก่สังคมอยู่เสมอ จนได้รับเกียรติให้เป็น “ราชทูตอาวุโส” สำหรับเหตุการณ์อุทกภัยครั้งนี้ ท่านได้กล่าวว่า

“...การที่คนไทยไม่รู้จักแผ่นดินไทย ทำให้เกิดความเสียหายร้ายแรงมาก ทำให้ **ไม่สามารถจัดระบบการอยู่ร่วมกันอย่างสมดุล** ไม่สามารถอยู่ร่วมกันอย่างสมดุลระหว่างคนกับคน และระหว่างคนกับสิ่งแวดล้อม เช่น ถมแม่น้ำลำคลอง สร้างบ้านติดพื้นแบบฝรั่ง สร้างสิ่งก่อสร้างขวางทางเดินน้ำ ทำลายป่าไม้อย่างมโหฬาร และการพัฒนาที่เอาเศรษฐกิจเป็นตัวตั้ง ไปกระตุ้นความโลภอย่างรุนแรง ความโลภทำให้คิดแบบแยกส่วน คิดแต่จะเอาเข้าตัวเป็นที่ตั้ง โดยไม่คำนึงถึงผลกระทบต่อสังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม...”

นายแพทย์ประเวศ วะสี มีความหวังว่า ภัยพิบัติมหาศาลครั้งนี้มากระแทกคนไทยให้ออกจากจิตสำนึกเดิมๆ ไปสู่**จิตสำนึกใหม่** เพราะจิตสำนึกเดิมเป็นจิตสำนึกที่เล็ก คับแคบ แยกส่วน อันนำไปสู่การเสียสมดุลอย่างรุนแรง ทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม **จิตสำนึกใหม่เป็นจิตสำนึกใหญ่ ที่เห็นว่าคนทั้งหมดและธรรมชาติทั้งหมดเป็นหนึ่งเดียวกัน** การทำอะไรต้องคำนึงถึงทั้งหมด ทั้งหมดจึงจะสมดุล และได้เสนอหลักคิดในระดับนโยบายของรัฐ ดังนี้

(๑) การพัฒนาอย่างบูรณาการต้องเอาพื้นที่เป็นตัวตั้ง เอารวมเป็นตัวตั้งไม่ได้ เริ่มต้นตั้งแต่ชุมชน ท้องถิ่น จังหวัด กลุ่มจังหวัดจัดการตนเอง คือ จัดการพัฒนาอย่างบูรณาการทั้งเรื่องเศรษฐกิจ-จิตใจ-สังคม-วัฒนธรรม-สิ่งแวดล้อม-สุขภาพ-การศึกษา-ประชาธิปไตย กอปรกับการจัดการเชิงนโยบายที่จะมาส่งเสริมสนับสนุนความเข้มแข็งของชุมชนท้องถิ่น ชนชั้นปกครองไม่เข้าใจวิถีชีวิตของคนข้างล่าง คนทุกคนที่มีศักดิ์ศรีและคุณค่าแห่งความเป็นมนุษย์ และมีศักยภาพในตัวเอง

(๒) สังคมไทยต้องสร้างวัฒนธรรมของการสร้างและใช้ข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้อง มหาวิทยาลัยทั้งหมดควรตั้ง “ศูนย์ความรู้” เพื่อคัดสรร ตรวจสอบ สังเคราะห์ความรู้ที่ถูกต้องแม่นยำ มีประโยชน์ตรงต่อความต้องการใช้ของประชาชน แล้วกระจายความรู้ที่มีประโยชน์ไปสู่ประชาชนโดยช่องทางที่เหมาะสม มหาวิทยาลัยกว่า ๑๐๐ แห่งควรจะต้องตั้งศูนย์ศึกษาวิจัยปฏิบัติ ประเทศไทยก็จะมีเครือข่ายศูนย์ศึกษาวิจัยปฏิบัติเชื่อมโยงกันครอบคลุมทุกพื้นที่

(๓) ประเทศไทยต้องมีแผนป้องกันและจัดการภัยพิบัติ เป็นสิ่งสำคัญและเป็นการสร้างความเข้มแข็งทางวิชาการของชุมชนท้องถิ่น ทางการศึกษา และความเข้มแข็งทางกลไกภาครัฐ เป็นการประสานความร่วมมือทั้งหน่วยงานกองทัพและพลเรือน^๗

๓.๒ การจัดการระดับชุมชน

นายแพทย์โกมาตร จึงเสถียรทรัพย์ ผู้อำนวยการสำนักวิจัยสังคมและสุขภาพ กระทรวงสาธารณสุข ให้หลักคิดในมหานิทรรศการครั้งนี้ สรุปได้ว่า

(๑) ภัยพิบัติครั้งนี้เป็นสัญญาณเตือนครั้งสำคัญกับวิถีคิดที่ไม่มีความพร้อม ตั้งอยู่บนความประมาท การเตรียมรับมือ การเผชิญหน้า และเตรียมฟื้นฟูสัมพันธ์กัน ไม่ใช่แค่การสูญเสียทางกายภาพและเศรษฐกิจ ยังต้องมีการฟื้นฟูทางมิติสังคมและจิตวิญญาณในสังคมไทย เมื่อการรับมือไม่ดี ผลกระทบทางสังคมที่เห็นคือ คนเกลียดและโกรธรัฐบาล คนต่างชุมชนทะเลาะกัน

(๒) ภัยพิบัติครั้งนี้มีความหมายกับคนไทยอย่างไร ถ้าเราค้นพบว่า ภัยพิบัติครั้งนี้ได้นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงของคนไทย อาทิ แก่ไขนัยการทิ้งขยะของคนไทย แก่ไขกลไกรัฐที่ละเลยเพิกเฉยต่อผังเมือง จะแก้ไขความไม่รับผิดชอบแก่กระทำการโกงกินถ่วงยังชีพได้อย่างไร เหตุการณ์ครั้งนี้ น่าจะเป็นโอกาสสำคัญในการรื้อหรือปรับแก้การปฏิรูปใหญ่ในสถานการณ์แบบนี้

(๓) การลุกขึ้นมาช่วยเหลือกันในชุมชนคือการเยียวยาแล้ว นี่คือการฟื้นคืนศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ เวลาเจอภัยพิบัติใหญ่ๆ มีบางเรื่องราวที่ทำตามลำพังไม่ได้ ต้องร่วมกันทำ ความสัมพันธ์ที่มีการเชื่อมโยงกันเป็นเครือข่าย มันเป็นเรื่องประกอบสำคัญในการแก้ไขปัญหา

(๔) จิตสำนึกเป็นเรื่องของความสัมพันธ์เชิงระบบ ถ้าสร้างระบบดี ธรรมชาติฝ่ายดีของมนุษย์แสดงออก ถ้าสร้างระบบไม่ดี ธรรมชาติฝ่ายเลวแสดงออก ทำระบบเพื่อให้ศักยภาพของผู้คนถูกใช้เต็มที่ ตอนที่มีมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยถูกน้ำท่วม แต่ไม่ปิดตัว เพราะพวกเขาถามตัวเองว่า ในเมื่อทุกคนมีความสามารถด้านใดด้านหนึ่ง เมื่อเป็นผู้ประสบภัย ทำไมต้องทำให้เขา

^๗ นพ.ประเวศ วะสี. เปลี่ยนประเทศไทย. (ออนไลน์). แหล่งที่มา : <http://www.bangkokbiznews.com/home/details/business/ceo-blogs/pravej/> [๗ ก.พ. ๒๕๕๕].

กลายเป็นคนไร้ความสามารถ เมื่อคนมารวมกันเป็นร้อยๆ มีช่างตัดผม คนจะไม่อยากตัดผมบ้างไหม ถ้ามีการสร้างระบบรองรับ ก็ทำให้จิตสำนึกเติบโต

(๕) ได้เรียนรู้จากมหาอุทกภัยว่า ผู้คนในสังคมมีหัวใจที่ไม่ยอมพ่ายแพ้ ภัยพิบัติที่ไม่อัปจน มีนวัตกรรมเกิดขึ้นมากมาย มิตรภาพที่ไม่ทอดทิ้งกัน มีเครือข่าย ศรัทธาที่เชื่อมั่นว่า ถ้าผ่านภัยพิบัติครั้งนี้จะกลับมาเข้มแข็งกว่าเดิม ชุมชนน้ำเค็ม จ.พังงา พวกเขาเคยประสบภัยเกือบพินาศ ปัจจุบันกลายเป็นหน่วยกู้ภัยชุมชนน้ำเค็มที่เข้มแข็งที่สุดของจังหวัด^๕

๓.๓ การจัดการระดับปัจเจกชน

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยร่วมกับมูลนิธิชัยพัฒนาาร่วมกันสร้าง “ชุมชนคนสู่น้ำ” หรือ “ชุมชนคนอยู่กับน้ำ” เพื่อให้ประชาชนทั้งที่เป็นชาวพุทธและมุสลิม อยู่ท่ามกลางสายน้ำที่ท่วมขังสูงเกือบ ๒ เมตร โดยใช้พื้นที่อาคารมหาวิทยาลัยเป็น “แหล่งพึ่งพาและพักพิง” อยู่ท่ามกลางสายน้ำที่สูงเกือบ ๒ เมตร

รศ. ดร.พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส ผู้ช่วยอธิการบดีฝ่ายวิชาการ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้กล่าวว่า **“เราไม่ได้สอนให้หนีน้ำ แต่เราช่วยให้ทุกคนเรียนรู้ที่จะอยู่กับน้ำ** โดยการตั้งคำถามว่า **‘อยู่กับน้ำอย่างไรให้เป็นสุข’** เพราะการอยู่กับน้ำให้เป็น จะทำให้เราไม่เห็น **‘ความทุกข์’** ด้วยเหตุนี้ จึงก่อเกิดอำเภอ **“ร่มธรรมน้ำสุข”** ขึ้นในศูนย์โดยแบ่งเป็น ๕ ตำบลคือ (๑) **ตำบลมีสติ** (๒) **ตำบลอดทนไว้** (๓) **ตำบลพอเพียง** (๔) **ตำบลประชาร่วมใจ** และ (๕) **ตำบลสังคมเป็นสุข** จากความคิดสู่การสื่อสารทุกประโยค ทุกถ้อยคำ ล้วนสร้างแรงบันดาลใจให้เราเข้าใจสายน้ำ มองน้ำอย่างเป็นมิตร ยอมรับการมาเยือนของน้ำ ไม่มีสิ่งใดต้องเกลียดชังหรือผลักไส อยู่กับเขาอย่างมีความสุข ซึ่งสามารถนำหลักคิดนี้ไปใช้ได้กับทุกสถานการณ์ที่อาจจะต้องประสบอีกในอนาคต ดังนี้

“...ขอบคุณผืนน้ำที่ทำให้เราเข้าใจชีวิตตัวเองมากยิ่งขึ้น ทำให้เราได้มีวินเวลา และโอกาสดีๆ ได้ช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ร่วมโลก และได้ทำให้เราได้มีเวลาอยู่กับครอบครัวและคนที่เรารักมากยิ่งขึ้น

เราไม่ไปไหนหรอก เพราะเราเป็นจุดศูนย์กลางความช่วยเหลือของชุมชนวังน้อย ถ้าเราทิ้งไปใครจะดูแลพวกเขา พวกเราก็ท่วมเท่าเทียมกันหมด ตอนนั้นเราภูมิใจว่าการที่เราเลือกที่จะอยู่ต่อสามารถเป็นที่พึ่งของชุมชน ประมาณ ๒,๐๐๐ กว่าครอบครัวที่เป็นทั้งพุทธและมุสลิมได้

^๕โกมาตร จึงเสถียรทรัพย์. **บทสัมภาษณ์เรื่องอาสาสมัครภัยพิบัติ**. (ออนไลน์). แหล่งที่มา : www.bangkokbiznew.com [๗ ก.พ. ๒๕๕๕].

ในความเป็นจริงการอยู่กับน้ำไม่ได้มีความทุกข์เสียทั้งหมด หากไม่หนักก็ต้องปรับตัวอยู่กับน้ำให้ได้ เนื่องจากชีวิตคนเรามีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ เมื่อต้องอยู่ให้ได้ มหาวิทยาลัยก็ตัดสินใจสร้างสะพาน เพื่อเชื่อมโยงระหว่างคนอยู่กลางน้ำกับคนอยู่บนดินให้ไปมาหาสู่ได้ เชื่อมทุกตึกด้วยสะพาน

อาตมายังนึกขอบคุณสายน้ำ ที่ทำให้พระได้มีโอกาสทำบุญ ขอขอบคุณสายน้ำที่ทำให้มหาจุฬาฯ ได้ใกล้ชิดกับชุมชนมากขึ้น เราเป็นผู้ประสบภัยแต่ในขณะเดียวกันเราก็มีโอกาสได้ช่วยเหลือผู้ประสบภัยด้วยกันเอง เด็กๆ ในชุมชนก็ไม่ขาดเรียน มีครูจากโรงเรียนจิตรลดา มาสอนหนังสือให้ ถือเป็นความโชคดีของเด็กบ้านนอกท่ามกลางสายน้ำ ที่ได้เรียนกับครูจากจิตรลดา นี่คือการปรากฏที่เราร่วมเหลือเกื้อกูลกัน และเกิดความสุขได้

ไม่ว่าน้ำจะพัดสมบัตินะไรก็ให้พัดไป แต่อย่าให้พัดพาชีวิต ความหวัง กำลังใจไปด้วย เราควบคุมน้ำไม่ได้แต่เราควบคุมจิตใจของเราได้ เราจึงต้องอยู่กับน้ำได้อย่างกลมกลืน สอดคล้อง เพราะน้ำไม่ใช่ศัตรู น้ำคือเพื่อน วันนี้ขามาเยี่ยมเรา มาค้างคืนกับเรา อาจจะหลายคืนหน่อย หรืออาจจะเป็นเดือน แล้ววันหนึ่งเขาก็จะจากเราไป เราจึงไม่ควรโกรธ และเกลียดน้ำ ไม่ต้องไปโทษใคร อย่าไปหาจำเลยว่าเป็นใครที่น้ำจะถูกกลืนโทษ เราไม่สามารถไปเปลี่ยนอะไรได้ เราหันมาเปลี่ยนชีวิตเปลี่ยนอารมณ์ความรู้สึกของเราเองดีกว่า หากมวลน้ำ โลก โกรธ หลง มาเมื่อไหร่ เราต้องเอา **EM ใจ หรือ Emotion Management** มากำจัดออกไป โดยการบริหารอารมณ์และความรู้สึกของตัวเองว่า

๑. ให้มองว่า สรรพสิ่งไม่เที่ยงแท้แน่นอน (**อนิจจัง**) น้ำอาจจะท่วมหรือไม่ท่วมก็ได้เพราะขึ้นอยู่กับเหตุปัจจัย แต่ประเด็นสำคัญคือ อย่าดำเนินชีวิตด้วยความประมาท ให้เตรียมตัวเตรียมใจยอมรับกับสายน้ำอย่างมีความสุขและรู้เท่าทัน โดยการจัดลำดับความสำคัญว่าจะเก็บสิ่งของชนิดใดก่อนหลัง สิ่งของชนิดใดจำเป็นต่อการดำรงชีวิตมากกว่ากัน หรือจะทำสิ่งใดก่อนหลัง

๒. ให้มองว่า น้ำคงทนอยู่ในสภาพเดิมไม่ได้ (**ทุกขัง**) หากน้ำท่วมบ้านเรือนดังที่เราคิด และหวาดกลัว ไม่ว่าเราจะย้ายหรือเก็บตัวอยู่ในบ้านก็ตาม สถานการณ์น้ำมีขึ้นมีลงอยู่ตลอดเวลา ฉะนั้น หากวันนี้น้ำท่วม มิได้หมายความว่าน้ำจะท่วมอยู่ตลอดไป วันหนึ่งสถานการณ์จะค่อยๆ ลดลงจะเห็นได้จากหลายๆ พื้นที่ ประเด็นสำคัญของการที่น้ำลดลงนั้นขึ้นอยู่กับการบริหารจัดการน้ำให้ลดลง และลดลงโดยธรรมชาติ ด้วยเหตุนี้ ในขณะที่ยังวันและเวลา “น้ำลด” อย่าให้ความ “อดทนลดหายไปกับสายน้ำ”

๓. ให้มองว่า บางครั้งสถานการณ์น้ำอยู่เหนือการควบคุมของมนุษย์ (**อนัตตา**) แต่เราสามารถควบคุมจิตใจของเราให้ทุกข์ไปกับสายน้ำที่กำลังโอบล้อมและซัดกระหน่ำได้ ด้วย

เหตุนี้เราจะเห็นว่า ธรรมชาติของน้ำมักจะไหลจากที่สูงสู่ที่ต่ำกว่า แต่เราจำเป็นที่จะต้องพัฒนาจิตใจของเราให้ไหลจากที่ต่ำกว่าไปสู่ที่สูงให้ได้ โดยการไม่กลัวสายน้ำ และเรียนรู้ที่จะอยู่กับน้ำประดุจมิตรได้อย่างมีความสุข...”^๙

๔. บทสรุป

การเรียนรู้ที่จะอยู่กับน้ำประดุจมิตรได้อย่างมีความสุขนั้น ต้องมองสรรพสิ่งให้เข้าใจถึงกฎไตรลักษณ์ อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา การฝึกตนเองให้มีสติ อดทน มีความพอเพียง ร่วมแรงร่วมใจกับหมู่คณะ หรือกลุ่มเพื่อให้สังคมเป็นสุข มองสายน้ำที่มาเยือนด้วยความเป็นมิตร มองเห็นสิ่งดีๆ ที่มีอยู่ในปัญหาให้ได้ และขอบคุณสายน้ำที่ทำให้เรารู้จักอารมณ์ของตนเองและได้ทำประโยชน์เพื่อผู้อื่น จะต้องพัฒนาจิตใจของเราให้ไหลจากที่ต่ำไปสู่ที่สูง

ปัญหาที่ไม่อัปจนจะสร้างสรรค์นวัตกรรมใหม่ๆ ที่มีประสิทธิภาพ เพื่อการดำรงชีพในสถานการณ์ที่มีภัยพิบัติ การลุกขึ้นมาช่วยเหลือกันในชุมชนคือ การเยียวยาและเป็นการฟื้นคืนศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ เพื่อก่อให้เกิดความรักการพึ่งพาเยียวยาซึ่งกันและกันในชุมชนและเกิดเป็นเครือข่ายจนเป็นพลังเกื้อหนุนที่เข้มแข็ง

อนึ่ง เพื่อเป็นรากฐานสนับสนุนการที่ปัจเจกและชุมชนจะอยู่กับน้ำประดุจมิตรได้อย่างมีความสุขและยั่งยืนด้วยตนเอง รวมถึงการอยู่ร่วมกับภัยพิบัติหรือปัญหาอื่นๆ ได้นั้น รัฐบาลสมควรที่จะกำหนดผังเมืองให้เหมาะสมตามธรรมชาติของพื้นที่ ให้มีการอยู่ร่วมกันอย่างสมดุลระหว่างคนกับคน และระหว่างคนกับสิ่งแวดล้อม ไม่ควรพัฒนาประเทศโดยเอาเศรษฐกิจเป็นตัวตั้ง และกระตุ้นความโลภอย่างรุนแรง ส่งผลกระทบต่อสังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม แต่ให้พัฒนาประเทศด้วยวิถีแบบชีวิตพอเพียงตามหลักธรรม ตลอดจนจัดให้มี “ศูนย์ความรู้” เพื่อคัดสรร ตรวจสอบ สังเคราะห์ ความรู้ที่ถูกต้องแม่นยำ มีประโยชน์โดยตรงต่อความต้องการใช้ของประชาชน ศูนย์ศึกษาภัยพิบัติครอบคลุมทุกพื้นที่ แผนป้องกันและจัดการภัยพิบัติ ที่มีความเข้มแข็งทางวิชาการของชุมชนท้องถิ่นนี้ต้องตั้งอยู่บนจิตสำนึกว่า คนและธรรมชาติเป็นหนึ่งเดียวกัน

การสร้างภูมิคุ้มกันของชีวิตโดยการเข้าใจสังขารของชีวิต ซึ่งเป็นการพึ่งตนเองที่ยั่งยืน และจะนำไปสู่การช่วยเหลือชุมชนให้อยู่กับน้ำประดุจมิตรได้อย่างมีความสุขถ้วนหน้าอย่างแท้จริง

^๙ พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส, ผศ. ดร. EM ใจ: อยู่กับน้ำให้เป็นไม่เห็นทุกข์.

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

ก. ข้อมูลปฐมภูมิ

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.**
กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

ข. ข้อมูลทุติยภูมิ

(๑) บทความ/สาระสังเขปออนไลน์ :

จิตติพันธ์ พัฒนมงคล. **มวน้ำมหาศาลจะส่งผลกระทบต่ออ่าวไทยอย่างไร.** (ออนไลน์). แหล่งที่มา : <http://www.sarakadee.com/2012/02/03/7-question-about-flood-2011/>.

ประเวศ วะสี. **เปลี่ยนประเทศไทย,** (ออนไลน์). แหล่งที่มา : <http://www.bangkokbiznews.com/home/details/business/ceo-blogs/pravej/>.

พระมหาพรชชา ธมฺมทาโส,ผศ. ดร. **EM ใจ : อยู่กับน้ำให้เป็นไม่เห็นทุกข์.** (ออนไลน์). แหล่งที่มา : <http://www.mcu.ac.th/site/>.

วารสารสารคดี. **มหาอุทกภัยครั้งประวัติศาสตร์.** (ออนไลน์). แหล่งที่มา : <http://www.sarakadee.com/2012/02/03/7-question-about-flood-2011/>.

วิรพา อังกูรทัศนียรัตน์. **น้ำท่วม “อุซัวอุ่น้ำ” ส่งผลอย่างไรต่อ “ความมั่นคงทางอาหาร”.** (ออนไลน์). แหล่งที่มา : <http://www.sarakadee.com/2012/02/03/7-question-about-flood-2011/>.

สุเจน กรรพฤทธิ์. **น้ำท่วมนิคมอุตสาหกรรม ส่งผลอย่างไรต่อ “ห่วงโซ่เศรษฐกิจ”.** (ออนไลน์). แหล่งที่มา : <http://www.sarakadee.com/2012/02/03/7-question-about-flood-2011/>.

(๒) บทสัมภาษณ์ออนไลน์ :

โกมาตร จึงเสถียรทรัพย์. **บทสัมภาษณ์เรื่องอาสาสมัครภัยพิบัติ.** (ออนไลน์). แหล่งที่มา : www.bangkokbiznews.com.